

MOGELIJKHEDEN EN MOEILIKHEDEN BIJ PROSPEKTIES IN DE ANTWERPSE NOORDERKEMPEN

De Antwerpse Noorderkempen hebben in de tweede helft van de 19^e en vooral in de eerste helft van de 20^e eeuw steeds de aandacht van de archeologen, professionele en liefhebbers, weerhouden wegens haar schijnbaar onuitputtelijke rijkdom aan prehistorische grafvelden. Een massa archaeologica vonden hun plaats in de toenmalige vakliteratuur door de niet afnemende ijver van figuren als L. Stroobant, A. de Loë, G. Hasse, E. Rahir, L. Dursin, F. Engels, J. Floren e.a. en van oudheidkundige kringen zoals deze van Brecht en van Turnhout-Taxandria. Eens deze archeologische storm geluwd, vooral door het verdwijnen van de genoemde promotoren, werd de na-oorlogse periode gekenmerkt door een iets rustiger en meer wetenschappelijk onderzoek. Belangrijke inzichten werden sindsdien verworven, onder andere voor het Laat-Paleolithicum⁽¹⁾, en voor de Bronstijd⁽²⁾. Een rustiger tijd van werken die zich ook kenmerkte door bepaalde initiatieven tot inventarisatie. Desondanks blijft het beeld van de bewoningsgeschiedenis van de Noorderkempen vrij onduidelijk. De grote lakunes in onze kennissen blijven bestaan. Met uitzondering van de Tjongerkultuur, van de Hilversum- en van de Urneveldenkultuur blijft alles in het vage. Zelfs voor beide laatste kennen we dan nog slechts het funeraire element van de cultuur en de bruikbare gegevens die wij kunnen distilleren uit de oudere opgravingsrapporten zijn — hoewel steeds van de grootste waarde — volgens de huidige vereisten van het onderzoek te fragmentair en te gebrekkig.

Met als finaal doel voor ogen een beter inzicht te bekomen in de bewoningsgeschiedenis van de Kempen werden vanaf 1972 prospecties ondernomen teneinde een ander facet van de Bronstijd en de IJzertijd te kunnen verduidelijken, voornamelijk door het onderzoek van de woongronden. Onze collega's-noorderburen gaan ons hierin sedert lange tijd vooraf. Voor de funeraire archeologie is de ontwikkeling in beide landen ongeveer gelijklopend geweest. Voor wat de studie van het sedentair aspekt van diverse culturen aangaat zijn we minder gelukkig geweest. Om ons een algemeen idee te vormen over de totaliteit van de Bronstijd en de IJzertijd in de Kempen — en niet in de Kempen alleen — staat ons niets anders te doen dan de resultaten van opgravingen in Nederland en zelfs in Duitsland over de staatsgrenzen heen te projecteren. Ook al is het wegdenken van historische staatkundige formaties één der essentiële functies van de prehistoricus, nog vóór hij het eigenlijke werk aanvat, is een eigen bijdrage niet alleen gewenst doch ook noodzakelijk.

¹ F. VAN NOTEN, Een Tjongervindplaats te Meer, *Arch. Belg.* 98, Brussel, 1967. — Id., Meer II : Verdere opgravingen op de Tjongervindplaats, *Arch. Belg.* 172, Brussel, 1972. — Id., Le Tjongerien en Belgique, *Bull. Soc. r. Belge d'Anthr. Préh.* 78, 1967, 197-236.

² G. BEEEX, Onderzoek van grafheuvels te Weelde, *Taxandria* n.r. 30, 1958, 1-24 (= *Arch. Belg.* 47, 1959). — G. BEEEX, Vondsten van de Hilversumkultuur in de Kempen, *Helinium* 6, 1966, 46-49. — S. J. DE LAET, Opgravingen van twee grafheuvels te Postel (gem. Mol, prov. Antwerpen), *Hand. Maatsch. Gesch. Oudheidk. Gent* n.r. 8, 1954, 3-39.

Fig. 21. — Zicht op de wand van de zavelkuil op de *Kleine Tommelberg* te Loenhout.

Wij zelf startten onze werkzaamheden in het Brechtse wegens de bekendheid van deze streek door haar archaeologica uit diverse perioden en wegens het aanbod van meer dan het minimum aan lokale medewerking. Op en om de Moordenaarsakker, waar in 1919 een grote Bronstijdheuvel geslecht werd⁽¹⁾ en waar in het begin van deze eeuw talloze IJzertijdscherven gerekolteerd werden, legden wij in 1973 en 1974 proefsleuven aan⁽²⁾. Slechts in wat restte van het oude oppervlak werden enkele scherven uit de Late Bronstijd of uit de Vroege IJzertijd teruggevonden. Duidelijke bewoningssporen vonden wij echter niet terug. Het handvol scherven wees wel in de goede richting en gaf ons een aanknopingspunt. Meer nauwkeurige aanduidingen voor verder onderzoek konden wij van de oudere inwoners wel bekomen, doch de grote variëteit aan eigenaars en pachters van gronden, en de vele nuanties in hun goede wil om het onderzoek toe te laten, vergemakkelijkt het werk echter niet. Gelijkaardige sonderingen deden wij op de Locht rond de Sint-Theobalduskapel (1972) en op de Lochtse akkers (1974). Het onderzoek was daar negatief⁽³⁾. Een van de moeilijkheden waarmede wij bij ons onderzoek geconfronteerd werden op de Moordenaarsakker en op de Lochtse akkers, was de aanwezigheid van een 80 en 100 cm dik humuspakket op het steeds doorploegde oude oppervlak. Een groot gedeelte van de Noorderkempem, vooral op de voor bewoning topografisch interessante interfluvia is met zulk es-achtige laag opgehoogd. Deze geleidelijke artificiële ophoging, die sinds de Middeleeuwen heeft plaatsgevonden, gepaard gaande met periodieke lokale overstuivingen, herleiden de kansen op succes bij voorafgaande prospectie zeer sterk. Wij denken slechts aan de

¹ J. FLOREN, Ontdekking van een brandgravenheuvel te Overbroek-Brecht, *Oudheid en Kunst* 11, 1920, 4-13. — L. VAN IMPE, *Arch.* 1974, 12.

² L. VAN IMPE, *Arch.* 1973, 95; 1974, 27.

³ L. VAN IMPE, *Arch.* 1972, 87.

oppervlaktevondsten, die wij paradoxaal genoeg op 1 m diepte moeten gaan zoeken, onder de esmantel. Slechts een regelmatige controle van de greppels langs de silo's met wintervoedsel voor het vee kan iets opleveren. Deze greppels worden diep genoeg tot onder de eslaag uitgegraven. Een nazicht van de hieruit opgeworpen aarde en van de profielen lijkt ons de enige en in principe ideale mogelijkheid om tot een resultaat te komen (¹). Werken op grotere schaal zoals uitzavelingen en de voor de archeoloog zo katastrofale ruilverkavelingen, die eveneens de esmantel doorbreken, wekken bij de archeoloog meestal de bedenking van het *te laat komen* op. De uitvoering van deze werken is in ons land niet gebonden aan een voorafgaande of gelijktijdige geregelde controlemogelijkheid. Zelf konden wij bij voorbeeld, samen met de heer R. Foblets uit Brasschaat, uit de wand van een uitzaveling op de Kleine Tommelberg te Loenhout, enkele kleine prehistorische scherfjes peuteren. Deze vonden wij weer onder het espakket (afb. 21). Reeds eerder werd de naburige Grote Tommelberg met alle mogelijke silexwerktuigen en urnen die hij inhield afgegraven en werd een site letterlijk per vrachtwagen weggevoerd, dit bij werken voor de autoweg Antwerpen-Breda. De hogergenoemde uitzaveling werd gelukkig stielgelegd zodat een beperkt onderzoek nog tot de mogelijkheden behoort.

Deze enkele bondige beschouwingen, resultaat van een driejarige ervaring in de Kempen — wat nog weinig is voor archeologische streekkennis — kunnen een idee geven van de minder aangename aspecten bij een poging om enkele leemten in onze kennis op te vullen en om het onderzoek van de pre- en protohistorie in de Kempen nieuw leven in te blazen

L. VAN IMPE

¹ J. DE PLOEY, Morfologie en Kwartairstratigrafie van de Antwerpse Noorderkempen, *Acta Geogr. Lov.* 1, 1961, 100-101. — M. MIJS, La carte géomorphologique de Essen (Camp. Anvers.), *Acta Geogr. Lov.* 3, 1964, 482, afb. 6; 484-485.